

Broj:706
Podgorica,05.12.2022.god.

**AGENCIJA ZA UPRAVLJANJE ZAŠTIĆENIM PODRUČJIMA
GLAVNOG GRADA D.O.O.**

**GODIŠNJI PROGRAM UPRAVLJANJA
ZA PARK PRIRODE "KOMOVI"
NA TERITORIJI GLAVNOG GRADA
ZA 2023.GOD**

Decembar, 2022.godine

SADRŽAJ

I PRAVNI OSNOV

II CILJEVI ZAŠTITE, OČUVANJA, UNAPREĐENJA I ODRŽIVOG KORIŠĆENJA
ZAŠTIĆENOG PODRUČJA

III PROSTORNA IDENTIFIKACIJA PLANSKIH NAMJENA I REŽIMA
KORIŠĆENJA ZEMLJIŠTA

IV TRENUTNO STANJE ZAŠTIĆENOG PODRUČJA

V PROGRAM UPRAVLJANJA ZA 2023.GODINU

VI PRIORITETNE MJERE I AKTIVNOSTI ZA 2023.GODINU

VII FINANSIRANJE

I PRAVNI OSNOV

Godišnji Program upravljanja za Park prirode "Komovi" na teritoriji Glavnog grada donosi se u skladu sa članovima 58 i 59 Zakona o zaštiti prirode („Sl.list CG“, br.54/16), članom 6 Odluke o osnivanju društva sa ograničenom odgovornošću Agencija za upravljanje zaštićenim područjima Glavnog grada" Podgorica (Sl. list CG - opštinski propisi, br. 24/16 od 27.05.2016, 054/19 od 30.12.2019) i Planom upravljanja za Park prirode "Komovi" na teritoriji Glavnog grada 2022-2026.godine (usvojen na XXX sjednici Skupštine GG 27.decembra 2021.god.), kojima je propisano da Društvo donosi godišnji program upravljanja, a koji na prijedlog izvršnog direktora usvaja Savjet Društva, a saglasnost daje nadležni organ lokalne uprave, Sekretarijat za prostorno planiranje i održivi razvoj.

II CILJEVI ZAŠTITE, OČUVANJA, UNAPREĐENJA I ODRŽIVOG KORIŠĆENJA ZAŠTIĆENOG PODRUČJA

Jednogodišnji Plan upravljanje sadrži ciljeve i aktivnosti koje su predviđene Planom upravljanja parka prirode „Komovi“ 2022-2026.godine koje je neophodno uspostaviti ali i kontinuirano obavljati: zaštita i nadzor nad prirodnim vrijednostima Parka i kontrola korisnika Parka, kao i održivo korišćenje prirodnih dobara Parka.

U okviru Petogodišnjeg plana upravljanja Parka prirode "Komovi" na teritoriji Glavnog grada za 2022-2026. godine identifikovane su tri uvezane funkcije (zaštita, razvoj i logistička podrška) koje imaju za cilj sprovođenje i unaprijeđenje mjera kojima će se ostvariti glavni cilj koje treba ispuniti - zaštita i održivo korišćenje zaštićenog područja.

S tim u vezi Petogodišnjim planom definisano je 13 strateških i 30 operativnih ciljeva koji su kroz godišnji Program upravljanje prepoznati i razrađeni i to:

1. Očuvanje prioritetnih vrsta i staništa,
2. Smanjenje prepoznatih pritisaka na biodiverzitet,
3. Doprinos u borbi protiv klimatskih promjena,
4. Pospješivanje poljoprivredne proizvodnje,
5. Podržavanje održivog šumarstva,
6. Podržavanje razvoja održivog turizma,
7. Podsticanje ruralnog razvoja,
8. Unaprijeđivanje administrativnih kapaciteta,
9. Unaprijeđivanje ljudskih kapaciteta,
10. Unaprijeđivanje tehničkih kapaciteta,

11. Uspostaviti saradnju sa akterima,
12. Unaprijediti finansijsku održivost,
13. Edukacija i podizanje svijesti aktera.

Realizacijom 5-godišnjeg plana upravljanja kroz jednogodišnje planove rada Upravljača postiže se unapređenje stepena zaštite prostora, održivo korišćenje, promocija i prezentovanje značaja zaštite prirodnih dobara.

Kroz jednogodišnji program definišu se prioritetne aktivnosti na očuvanju, održavanju i monitoringu prirodnih i drugih vrijednosti i segmenata životne sredine.

Analiza i ocjena uslova rada Agencije

Agencija za upravljanje zaštićenim područjima Podgorice je uspostavljena marta 2021.god. i upravlja sa četiri zaštićena područja na teritoriji GG (PP "Komovi, PP "Rijeka Zeta", SP Pećina "Magara" i SP park šuma "Gorica").

U skladu sa Odlukom o osnivanju Društva i zakonom o zaštiti prirode Agencija obavlja poslove zaštite, unaprjeđenja, promovisanja i održivog razvoja zaštićenog područja, obezbjeđuje službu zaštite, obezbjeđuje sprovođenje mjera zaštite prirode u skladu sa ciljevima zaštite, zonama i režimima zaštite, prati stanje u zaštićenim područjima, kao i priprema i donosi planove i programe upravljanja zaštićenim područjima.

Da bi se sve planirane aktivnosti koje su predviđene Planom upravljanja za 2022-2026.god i godišnjim Programom upravljanja mogle sprovesti, Agencija treba da ima uspostavljenu strukturu i odgovarajuće kadrovske kapacitete, njihovu opremljenost i obučenost, prisutnost rendžera na svim lokalitetima unutar Parka, koordinaciju i saradnju sa svim korisnicima prirodnih dobara u Parku.

S obzirom na dobru očuvanost prirodnih vrijednosti unutar Parka, unapređenje uslova koji su neophodni za ostvarivanje ciljeva zaštite bi doprinijelo smanjenju rizika za ugrožavanje prirodnih dobara na minimum.

Problemi koji postoje u vezi sa realizacijom aktivnosti uočeni prethodne godine evidentno postoje i sada, i to: nedovoljan broj zaposlenih s obzirom na površinu Parka i ostalih zaštićenih područja; nemogućnost prisustva rendžera na svim lokalitetima unutar Parka; neadekvatan zakonski okvir, nedovoljna opremljenost i finansijska ograničenost upravljača Parka.

S tim u vezi Agencija u 2023.godine planira dalje opremanje, zapošljavanje i jačanje Rendžerske službe, jačanje kapaciteta Stručne službe, uspostavljanje procedura i pravila, kao i uspostavljanje saradnje sa stručnim i naučno istraživačkim institucijama i nastavak započete saradnje sa institucijama zaštite prirode i nevladinim organizacijama u cilju uspostavljanja efikasnog upravljanja, zaštite i očuvanja zaštićenog područja parka prirode Komovi, kao i ostalih zaštićenih područja na teritoriji Glavnog grada.

U 2023.god. nastaviće se sa implementacijom prioriternih aktivnosti i mjera koje će doprinijeti realizaciji i ispunjavanju postavljenih ciljeva koji su definisani Planom upravljanja.

III Prostorna identifikacija planskih namjena i režima korišćenja zemljišta

U okviru parka prirode "Komovi" utvrđene su zone zaštite II i III stepena.

Režim zaštite II stepena - aktivna zaštita, odnosi se na visokoplaninsko područje Komova i Mojanske rijeke¹, šumski rezervat Kozeljska Rijeka i Rikavačko jezero sa okolinom.

Cilj aktivne zaštite podrazumijeva moguće intervencije u cilju restauracije, revitalizacije i ukupnog unaprjeđenja stanja zaštićenog prirodnog dobra, kontrolisano korišćenje prirodnih resursa, bez posljedica po primarne vrijednosti staništa, populacija i ekosistema, kao i odvijanje kontrolisane tradicionalne djelatnosti (ispaša, košenje, sakupljanje).

Režim zaštite III stepena - održivo korišćenje odnosi se na dvije podzone i to 3a - Zaštita predjela i 3b – Održivo korišćenje šuma.

Održivo korišćenje podrazumijeva selektivno i ograničeno korišćenje prirodnih resursa, intervencije u cilju restauracije, revitalizacije i ukupnog unaprjeđenja zaštićenog prirodnog dobra, razvoj i unaprjeđenje seoskih domaćinstava, uređenje objekata kulturno-istorijskog naslijeđa i tradicionalne arhitekture, očuvanje tradicionalnih djelatnosti lokalnog stanovništva, izgradnja i unaprjeđenje infrastrukture usklađene sa potencijalima i kapacitetima zaštićenog prirodnog dobra, naročito u dijelu ruralnog i razvoja održivog turizma (zdravstvenog, sportsko-rekreativnog i dr.).

Podzona 3a obuhvata područje planinskih pašnjaka sa katunima, seoska područja u dolinama (djelovi sela Opasanica, Veruša i Mokra) i Bukumirsko jezero sa okolinom.

Podzona 3b odnosi se na područje privrednih šuma na području Komova i obuhvata reprezentativno stanište acidofilne bukove šume (Luzulo-fagetum).

Smjernice za naučno istraživački rad

Imajući u vidu značaj naučno istraživačkog rada u svim zaštićenim područjima, Agencija za upravljanje zaštićenih područja Glavnog grada kao upravljač zaštićenog područja spremna je za saradnju sa svim zainteresovanim institucijama koje se bave naučno-istraživačkim radom. To se posebno odnosi na saradnju sa Prirodno matematičkim fakultetom, Univerzitetom Donja Gorica, Fakultetom za geografiju, kao i institucija i nevladinim organizacija koje se bave zaštitom prirode, Agencijom za zaštitu

¹ Mojanska rijeka i šumski rezervat Kozeljska rijeka ne pripadaju teritoriji opštine Podgorica

životne sredine, kao i nevladinim organizacijama Centrom za zaštitu i proćavanje ptica i Greenhomom. U kontinuiranoj potrebi dobijanja novih podataka vezanih za zaštićeno područje, na osnovu kojih bi se pratilo stanje i sprovedila zaštita na prostoru Parka, u toku 2022.god. potpisani su memorandumima o saradnji sa Agencijom za zaštitu životne sredine i Centrom za zaštitu i proućavanje ptica. Tokom 2022.godine u okviru projekta "Uspostavljanje NATURA 2000 u Crnoj Gori" na prostoru Parka prirode "Komovi" vršena je inventarizacija i mapiranje vrsta i staništa "Natura 2000".

IV TERNUTNO STANJE ZAŠTIĆENOG PODRUĆJA

Kroz aktivnosti u zaštićenom prirodnom dobru Upravljaća, terenski rad zaposlenih i angažovanih stručnih saradnika utvrđeno je da su prirodne vrijednosti i prirodni resursi u zaštićenim području generalno u dobrom stanju.

Rendžerska služba odredila je patrolne rute kroz zaštićeno područje u kojima vrši kontrolu i nadzor prostora. U sklopu svojih redovnih kontrola, kao i u razgovoru sa relevantnim akterima i korisnicima prostora Rendžerska služba je zatekla niz prepoznatih pritisaka na teritoriji parka kao što su: neodrživa eksploatacija šuma, krivolov, nelegalna gradnja, neodrživo sakupljanje borovnica, napuštanje pašnjaka i neodrživo korišćenje vodenih objekata koji su identifikovani kroz Plan upravljanje.

Park prirode „Komovi“ i lokalno stanovništvo

Integracija lokalnog stanovništva i korisnika prostora u procese zaštite prirode je jedan od ključnih zadataka i predstavlja strateški cilj dobrog upravljanja zaštićenim područjem. Posebno treba raditi na tome da, uprkos ogranićavajućem konceptu zaštite prirode, koji se iz operativnih razloga bazira na zabranama, lokalno stanovništvo prepozna svoj interes u procesu ostvarivanja zaštite prirode (zdrava životna sredina, turistićka valorizacija, održivo korišćenje javnih zelenih površina).

Lokalna zajednica predstavlja važan faktor u Parku prirode „Komovi“, pa kao takva predstavlja znaćajan segment u upravljanju zaštićenim područjem. Saradnja sa lokalnom zajednicom je svakodnevni dio rada u zaštićenom području, jednako važan kao i kontrolisanje korišćenja prirodnih dobara Parka. Tokom prethodnog perioda zaposleni u Parku ostvarili su kontakt sa lokalnom zajednicom u Parku. Agencija kao upravljać park prirode „Komovi“ nastoji da okupi, sasluša i pomiri interese stanovništva koji žive i rade u parku prirode ili njihovoj neposrednoj okolini.

V PROGRAM UPRAVLJANJA ZA 2023.GODINU

Slijedeći operativne ciljeve koji su postavljeni kroz Plan upravljanja, Agencija će raditi na sljedećim prioritetima:

1. Zaštita

1.1 Očuvanje prioriternih vrsta i staništa

Prioritet Agencije u pogledu očuvanja i praćenja stanja biodiverziteta u narednom periodu će raditi na istraživanjima vrsta i staništa. S tim u vezi neophodna je dalja saradnja sa nacionalnim naučno – istraživačkim institucijama Prirodno-matematičkim fakultetom, Univerzitetom Donja Gorica i Fakultetom za geografiju, kao i regionalna saradnja sa Šumarskim fakultetom na ciljanim istraživanjima vrsta i staništa, analizama stanja šumskih ekosistema, kao i predlaganju aktivnih mjera zaštite i njihovo praćenje.

Kroz projekat “Uspostavljanje NATURA 2000 u Crnoj Gori” sprovedena su istraživanja na području parka što ima za cilj dobijanje vrijednih podataka o NATURA 2000 staništima i vrstama i njihovoj reprezentativnosti. U toku 2023.god. biće pripremljen izvještaj o NATURA staništima i vrstama u PP Komovi, njihovoj reprezentativnosti i pritiscima na osnovu čega će se identifikovati prioriternne mjere i aktivnosti .

Dodatno, radiće se na usavršavanju stručnog kadra Agencije.

Nastaviće se saradnja sa NVO “Centar za zaštitu i proučavanje ptica” u cilju praćenja vrsta, analizi stanja i pripremi preporuka u cilju zaštite značajnih vrsta i njihovih staništa u parku. U saradnji sa Centrom postavljene su kamere za praćenje medvjeda u parku, kao i izvršena obuka rendžera, te će se ova aktivnost nastaviti naredne godine.

U skladu sa obavezama upravljača započeto je formiranje baze podataka u funkciji upravljanja, korišćenja i praćenja stanja zaštićenog područja, a za potrebe uspostavljanje sistema savremenog upravljanja zaštićenim područjem. Baza će se dopunjavati novim podacima sa terena i podacima koje budemo dobijali kroz razna istraživanja.

Posebna pažnja posvetiće se zaštiti šuma. Agencija je uspostavila saradnju i koordinaciju sa Upravom za šume, kao i Ministarstvom poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede. Naime, Uprava za šume gazduje šumama (GJ Opasanica i GJ Vučji potok) i Lovištem posebne namjene na području Parka prirode Komovi. Kako bi efikasno upravljala šumama Agencija je formirala Komisiju čiji članovi su predstavnici Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Uprave za šume, Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Uprave za inspekcijske poslove i Agencije za zaštitu životne sredine, čiji je zadatak je da pripremi detaljnu analizu pojedinih šumskih odijeljenja i da konkretne preporuke za sanaciju područja, kao i predloži preporuke za buduće planiranje i korišćenje šuma.

Imajući u vidu da rad Komisije nije dao konkretne preporuke i realizaciju aktivnosti neophodno je nastaviti sa traženjem načina da sa Upravom za šume definišu novi modeli saradnje i zajedničke kontrole u vezi: Određivanja odjela za sječu; Saglasnosti na planove sječe i izvođačke projekte za sječu; Obaveza dostavljanja koncesionih akata koji se davaju na prostoru Parka na davanje mišljenja i saglasnosti od strane Parka; Saglasnost na planove razvoja i planove gazdovanja šumama u Parku; Obaveze koncesionara da se na zaštićenom području gazduje šumama u skladu sa odlukom o proglašenju parka prirode “Komovi”, kao i sa Pravilnikom o

unutrašnjem redu i službi zaštite u zaštićenim područjima Glavnog grada, pozitivnim zakonskim propisima, planskim dokumentima Uprave za šume i koncesionim ugovorima; Kontrole Lovišta posebne namjene i realizacije programa lovišta; Aktivnostima vezanim za pošumljavanje opožarenih predjela.

Rendžeri i šumarska inspekcija će nastaviti zajedničke obilaske terena u cilju nadzora i kontrole gazdinskih jedinica Vučji potok i Opasanica koje su u okviru zaštićenog područja.

Pratiće se i vršiti kontrole Lovišta posebne namjene koje je u granicama zaštićenog područja i realizacije programa lovišta.

1.2 Smanjenje prepoznatih pritisaka na biodivrezitet

U cilju smanjenja prepoznatih pritisaka na području Parka, Agencija će kroz različite vidove saradnje otpočeti sa konkretnim aktivnostima kako bi prepoznate pritiske smanjila.

U prethodnom period uspostavljena je saradnja sa Službom zaštite i spašavanja, formirana baza volontera koja bi pomogla Agenciji u sprovođenju zaštite i nadzora u zaštićenim područjima kojim upravlja, pripremljeni su program obuke i protokoli.

Aktivnosti na prevenciji požara na kojima će se raditi u narednom periodu su:

- U periodu kad je povećana opasnost od požara (proljeće, jesen) organizovaće se rad rendžerske službe na osmatranju.
- Kontinuirana saradnja sa Službom zaštite i spašavanje GG u cilju koordinacije i postupanju prilikom požara, organizovaće se edukacija lokalnog stanovništva i rendžera.
- Kroz donacije Agencija planira nabavku protivpožarne opreme.

Aktivnosti na sprečavanju krivolovova na kojima će se raditi u narednom periodu su:

- Uspostaviće se saradnja sa Lovačkim savezom, naučno istraživačkim institucijama i nevladinim organizacijama koje se bave monitoringom divljih vrsta kako bi se razmjenile informacije i sakupili neophodni podaci u cilju pripreme popisa i distribucije lovnih vrsta na teritoriji Parka.
- Zajednički izlasci na teren u cilju praćenja stanja lovnih vrsta radiće se periodično.

Aktivnosti na sprečavanju nelegalne gradnje na kojima će se raditi:

- Kontinuirana saradnja i koordinacija sa inspekcijom prostora i ekološkom inspekcijom u cilju kontrole i nadzora nad aktivnostima koje se dešavaju na prostoru parka.
- Posebno će se raditi na komunikaciji sa korisnicima prostora radi boljeg razumjevanja zaštite i značaja očuvanja prostora parka.
- Formiraće se ekspertski tim koji će raditi na izradi Smjernica za očuvanje kulturnog nasleđa (katuna) u skladu sa principima održive tradicionalne gradnje u PP "Komovi".

Aktivnosti na sprečavanju neplanskog odlaganja otpada na kojima će se raditi:

- Aktivnosti na mapiranju divljih odlagališta otpada.
- U saradnji sa d.o.o. "Čistoća" i NVO organizacijama organizovaće se akcije čišćenja i postavljanja korpi na 5 ključnih lokacija u parku.

Aktivnosti na sprečavanju neodrživog branja borovnica na kojima će se raditi:

- U saradnji sa lokalnim stanovništvom mapiraće se lokaliteti sa borovnicama.
- Nadzor i kontrolu ovih lokaliteta vršiće rendžeri.

1.3 Pospješivanje poljoprivredne proizvodnje

U cilju očuvanja kulturnih vrijednosti i pospješivanja poljoprivredne proizvodnje na području Parka mapiraće se svi proizvođači na području parka i naparviti baza.

2. Razvoj

2.1 Razvoj održivog turizma

U cilju zaštite i nadzora prostora parka prirode planirano je postavljanje kontrolnih kućica i rampi na tri lokaliteta na području parka. S tim u vezi neophodno je planirati zapošljavanje radnika koji će vršiti nadzor i evidenciju svih posjetilaca koji ulaze u park. Paralelno će se razmotriti i opcije i modeli naplate ulaza u park, kao i drugih oblika naknada.

Nastaviće se saradnja sa Turističkom organizacijom Podgorica i turističkim agencijama na ispitivanju i analizi turističkog tržišta u cilju identifikacije i razvijanja novog turističkog proizvoda.

U cilju obilježavanja zaštićenog područja nastaviće se aktivnosti na postavljanju info i edukativnih tabli, kao i odgovarajućeg mobilijara. Rendžerska služba u saradnji sa Rendžerskom službom PP Komovi na teritoriji opštine Andrijevića i planinarskim savezom radiće na čišćenju pješačkih staza i njihovoj markaciji.

3. Logistika

3.1 Unapređenje ljudskih, administrativnih i tehničkih kapaciteta

3.1.1 Formiranje Rendžerske službe

Agencije će nastaviti sa opremanjem Rendžerske službe i osposobljanje kadrova. Kako bi adekvatno ispunjavali svoje obaveze i zadatke u narednom periodu nastaviće se sa uspostavljanjem specifičnih procedura i standarda za planiranje,

organizovanje, obavljanje posla i izvještavanje o radu rendžera. Nastaviće se sa organizovanjem obuka iz oblasti zaštite prirode, prve pomoći i protivpožarne opreme, turističkih i kulturnih vrijednosti zaštićenog područja.

Čuvanje i nadzor su stalne aktivnosti rendžera u cilju preventivne zaštite prirodnih vrijednosti i staništa, a sprovodiće se u saradnji sa ostalim inspekcijama i korisnicima prostora.

3.1.2 Jačanje kapaciteta Strčne službe

Kako bi adekvatno pratila stanje vrsta i staništa i sprovodila istraživanja u 2023.god. radiće se na jačanju kapaciteta Strčne službe kroz nova zapošljavanja i specifične obuke za GIS i druge programa.

3.2 Unaprijediti finansijsku održivost

Agencija će nastaviti da prati rokove za pozive i obezbjeđuje učešće na projektima, priprema projektne ideje, izrađuje projekte u skladu sa mjerama datim u petogodišnjim planovima upravljanja, tehnički ih uskladjuje sa zahtjevanom formom i kandiduje za finansiranje kod međunarodnih institucija i donator.

Komunikacija i povezivanje sa komercijalnim subjektima sa ciljem obezbjeđivanja dobijanja sredstava i donacija za realizaciju projekata u Parku.

3.3 Saradnja sa akterima

1. Saradnja i partnerstvo sa lokalnim stanovništvom

Planira se stalna saradnja rendžerske i stručne službe sa korisnicima prostora (lokalnim stanovništvom) u cilju informisanja i boljeg razumjevanja zaštite i valorizacije prostora, kao i aktivnosti koje su dozvoljene u određenim zonama zaštite u skladu sa Odlukom i Pravilnikom o unutrašnjem redu.

2. Saradnja sa nevladinim organizacijama

Postoji stalna saradnja sa NVO "Centar za zaštitu i proučavanje ptica" i NVO "Green home", Parkovi Dinarida na posebnim inicijativama i projektima na zaštiti staništa i vrsta. Planira se nastavak istih i u 2023.god.

3. Saradnja sa međunarodnim organizacijama

Uspostavljena je dobra saradnja sa EU, ambasadama i međunarodnim organizacijama kroz fondove, javne pozive i zajedničke inicijative. U 2023.god. planiran je početak projekta GEF 7 za biodiverzitet koji će se implementirati preko UNDP i Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, a planirane su aktivnosti na zaštiti i očuvanju zaštićenih područja koje uključuje park prirode Komovi.

4. Saradnja sa nadležnim ministarstvima i institucijama

- Nastavak saradnje sa Ministarstvom ekologije, urbanizma i prostornog planiranja, Ministarstvom poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Agencijom za zaštitu životne sredine, Uprave za šume, Lovačkim savezom
- Saradnja sa Ministarstvom unutrašnjih poslova i Granične policije u cilju bolje povezanosti/pokrivenosti na teritoriji parka
- Nastavak saradnje sa Turističkom organizacijom Podgorica u cilju promocije i valorizacije zaštićenih područja i kreiranja novog turističkog proizvoda
- Saradnja sa naučno-istraživačkim institucijama u cilju dobijanja novih podataka i informacija o vrstama i staništima
- Saradnja sa Upravom za inspekcijske poslove (ekološka, šumarska inspekcija, inspekcija prostora) u cilju nadzora i kontrole zaštićenog područja
- Saradnja sa opštinama Kolašin i Andijevica na čijim se teritorijama prostire Park prirode u cilju zajedničkih aktivnosti na zaštiti prirodnih vrijednosti parka

5. Saradnja sa organizacijama u sistemu Glavnog grada

- Kontinuirana saradnja sa Sekretarijatom za prostorno planiranje i održivi razvoj
- Saradnja sa Službom zaštite i spašavanja u cilju koordinacije i postupanju prilikom požara, kao i edukaciji stanovništva i rendžera.
- Saradnja sa Putevima d.o.o u cilju koordinacije na održavanju putne infrastrukture u zoni parka
- Saradnja sa Čistoćom d.o.o u cilju organizacije čišćenja parka i nabavke i postavljanja kontejnera/kanti

6. Saradnja sa informativnim glasilima i stručnim časopisima

Prikazivanje, odnosno promocija prirodnih vrijednosti PP"Komovi" nastaviće se u 2023.god. i to kroz medijsko prikazivanje rezultata i uspjeha na očuvanju i unapređenju zaštićenog područja (dnevne novine, časopisi, radio, televizija), snimanje popularno edukativnih programa i štampanje brošura i priručnika.

3.4 Edukacija i podizanje svijesti aktera

Posebna pažnja posvetiće se edukaciji i jačanju svijesti šire javnosti o značaju zaštite prirode i to kroz edukativne programe tkz. škole u prirodi, specijalne TV emisije i "citizen science" programe koji podrazumijevaju učešće šire nestručne javnosti na volonterskoj osnovi u programe prepoznavanja i praćenja biljnih i životinjskih vrsta.

VI PREGLED PRIORITETNIH MJERA I AKTIVNOSTI ZA 2023.GODINU

Tabelarni prikaz prioritetnih mjera i aktivnosti sa indikatorima, izvršiocima, procjenom troškova i dinamikom realizacije koji proizilaze iz Petogodišnjeg Plana upravljanje za PP"Komovi" na teritoriji GG, a koji je sastavni dio Godišnjeg Programa rada Agencije. Predloženi indikatori poslužiće za praćenje implementacije ciljeva i aktivnosti koji su dati kroz ovaj program.

BR.	AKTIVNOST	INDIKATOR	IZVRŠIOCI	PROCJENA TROŠKOVA	VREMENSKI OKVIR
ZAŠTITA					
Dugoročni cilj br.1					
Očuvati prioritetne vrste i staništa					
Operativni cilj 1: Do 2026. održati površine prioritetnih staništa					
1.	Priprema Izvještaja inventarizacija i mapiranje Natura 2000 staništa i vrsta	Izvještaj pripremljen i dostavljen AUZP	AUZP Agencija za zaštitu životne sredine PMF CZIP NVO	Aktivnost u okviru projekta "Uspostavljanje NATURA 2000 područja u Crnoj Gori"	mart-april
2.	Identifikacija prioritetnih vrsta i staništa/mjere zaštite	Kartirana N2000 staništa Pripremljen Akcioni plan sa definsanim mjerama zaštite	EPA AUZP PMF CZIP NVO	Aktivnost u okviru projekta "Uspostavljanje NATURA 2000 područja u Crnoj Gori"	maj-oktobar
3.	Monitoring vrsta	Terenski obilasci	EPA AUZP PMF CZIP NVO	Aktivnost u okviru projekta "Uspostavljanje NATURA 2000 područja u Crnoj Gori"	jul-septembar
Očuvati prioritetne vrste i staništa					
Operativni cilj 2: Do 2025. uspostaviti informacionu bazu o biodiverzitetu Park					
1.	Nastaviti sa sakupljanjem literaturnih i ostalih podataka o flori i fauni sa područja Parka	Podaci sakupljeni	AUZP Naučno istraživačke institucije	n/a	kontinuirano
2	Dopunjavati bazu podataka o biodiverzitetu Parka, uključujući i GIS podatke	Baza podataka ažurirana	AUZP donatori	Podaci sa terena i istraživanja biće unešeni u bazu	kontinuirano
3.	Uspostaviti saradnju sa relevantnim instiucijama u cilju naučno istraživačkog rada	Memorandum o saradnji pripremljen Broj naučno istraživačkih radova vezano za biodiverzitet Parka	PMF – fakultet biologije Šumarski fakultet Fakultet geografije Prirodnački muzej	n/a	kontinuirano
Dugoročni cilj 2					
Smanjiti prepoznate pritiske na biodiverzitet					
Operativni cilj 3: Do 2024. godine zaustaviti neodrživo branje borovnica					
1.	Saradnja sa lokalnim	Urađeno	AUZP	n/a	jun-jul

	stanovništvom i mapiranje površine borovnjaka	mapiranje površine borovnjaka			
2.	Organizovati sistem nadzora i kontrole	Broj nadzora	Rendžerska služba Služba zaštite	n/a	kontinuirano
Smanjiti prepoznate pritiske na biodiverzitet					
Operativni cilj 4: Do 2025. godine zaustaviti sve oblike neodrživog korišćenja šuma					
1.	Unaprijediti saradnju sa Upravom za šume u cilju obezbjeđivanja nesmetanog protoka informacija i zajedničkih aktivnosti na praćenju stanja šumskog fonda Aktivno saradivati sa nadležnim Ministarstvom i Upravom za šume u izradi novih i reviziji postojećih programa/planova gazdovanja šumama	Plan gazdovanja šumama revidovan	MPŠV UŠ AUZP EPA	n/a	kontinuirano
2.	Priprema analize stanja šuma i plan nadzora, mjera posebne zaštite i revitalizacije degradiranih lokacija	Analiza stanja pripremljena	AUZP MPVŠ MEUPP EPA Šumarski fakultet	1.500	februar jun-septembar
3.	Zajedničke akcije šumarske inspekcije i rendžerske službe (sistem patrola i osmatranja)	Broj terenskih obilazaka Broj prijava	Šumarska inspekcija Rendžeri	n/a	maj- septembar
Smanjiti prepoznate pritiske na biodiverzitet					
Operativni cilj 5: Do 2025. eliminisati pojavu antropogenih požara na teritoriji Parka					
1.	Saradnja sa Službom zaštite i spašavanja Priprema protokola o preventivnom djelovanju u slučaju požara	Saradnja uspostavljena Protokol pripremljen	AUZP Služba zaštite i spašavanja	n/a	kontinuirano
2..	Izvršiti nabavku i raspodjelu opreme za gašenje požara na terenu	Nabavljena protivpožarna oprema	AUZP Lokalno stanovništvo Udruženje stočara donator	5.675	april
3.	Priprema programa edukacija i organizovati edukaciju rendžera i rendžera volontera o	Rendžeri, rendžeri volonteri obučeni	AUZP	600	maj

	preventivnom djelovanju u slučaju požara				
4.	Organizovanje edukacije lokalnog stanovništva o kontroli vatre i djelovanju u slučaju požara	Edukacija lokalnog stanovništva sprovedena	AUZP	600	maj
Smanjiti prepoznate pritiske na biodiverzitet					
Operativni cilj 6: Do 2025. godine spriječiti krivolov na ciljne vrste na ciljnim lokalitetima					
1.	Prikupiti informacije u saradnji sa lovačkim organizacijama, naučno istraživačkim institucijama i NVO u cilju popisa i distribucije lovnih vrsta na teritoriji Parka	Prikupljene informacije lovnih vrsta	Lovački savez, PMF UZŠ NVO	n/a	kontinuirano
2.	Provjera postavljenih kamera i praćenje medvjeda Postavljanje novih kamera za praćenje divljači i priprema monitoring protokola ciljnih vrsta	Kamere za praćenje divljači postavljene	AUZP NVO CZIP	n/a	jul
3.	Nabavka i postavljanje hranilišta za divljač	Hranilišta za divljač postavljena	AUZP CZIP	400	septembar
Smanjiti prepoznate pritiske na biodiverzitet					
Operativni cilj 7: Do 2024.god. zaustaviti neplansku gradnju					
1.	Formiranje radne grupe za izradu smjernica za očuvanje kulturnog nasleđa (katuna) u skladu sa principima održive tradicionalne gradnje u PP "Komovi"	Smjernice izradjene	Ministarstvo ekologije i prostornog planiranja, Sekretarijat za prostorno planiranje i održivi razvoj, Glavni gradski arhitekta, Istorijski institut	3.000	maj-decembar
2.	Saradnja sa inspekcijama Pripremiti model monitoringa i kontrole nad gradnjom objekata unutar Parka	Saradnja sa inspekcijom uspostavljena	Komunalna inspekcija, Rendžeri, inspekcija prostora	n/a	kontinuirano
Smanjiti prepoznate pritiske na biodiverzitet					
Operativni cilj 8: Do 2024.god. spriječiti neplansko odlaganje otpada					
1.	Izvršiti popis odlagališta otpada u Parku	Mapa deponija i odlagališta otpada pripremljena	Čistoća doo AUZP Ekološka inspekcija	500	jul
2.	Organizovati akcije čišćenja	Neplanska	AUZP	500	septembar

		odlagališta otpada sanirana	Čistoća doo		
3.	Postavljanje infrastrukture za propisno odlaganje i selekciju otpada (korpe)	Korpe i kontejneri postavljeni (na 5 ključnih lokacija)	AUZP Čistoća donator	500	septembar
Dugoročni cilj br.3					
Doprinijeti borbi protiv klimatskih promjena					
Operativni cilj 9: Do 2024.god. spriječiti degradaciju vodenih objekata u Parku					
1.	Saradnja sa HMZ/UV u cilju mapiranja vodenih objekata u Parku	Vodeni objekti mapirani	Uprava za vode HMZ	n/a	mart-jun
Doprinijeti borbi protiv klimatskih promjena					
Operativni cilj 10: Do 2026. povećati kapacitet šuma za čuvanje ugljenika za najmanje 20%					
1.	Mapirati opožarene i degradirane šumske lokalitete (nulto stanje)	Opožarne površine mapirane	Uprava za šume, AUZP	n/a	septembar
RAZVOJ					
Dugoročni cilj br.4					
Pospješiti poljoprivrednu proizvodnju u Parku					
Operativni cilj 11: Do 2025. održati isti broj katuna i stočara na teritoriji Parka u odnosu na nulto stanje					
1.	Započeti popis aktivnih katuna i struktura gazdinstva	Pripremljen popis	AUZP Fakultet za mljekarstvo	n/a	maj-jun
2.	Uspostaviti saradnju sa Biotehničkim fakultetom	Saradnja uspostavljena	AUZP Fakultet za mljekarstvo	n/a	april
Pospješiti poljoprivrednu proizvodnju u Parku					
Operativni cilj 12: Do 2026. unaprijediti tržište poljoprivrednih proizvoda					
1.	Započeti popis poljoprivrednih proizvođača	Pripremljen popis	MPŠV Biotehnički fakultet		april-maj
Dugoročni cilj br. 5					
Podržati održivo šumarstvo					
Operativni cilj 13: Do 2025. unaprijediti održivo gazdovanje šumama					
1.	Davanje mišljenja/stručne ocjene o uticaju planiranih radnji, aktivnosti i djelatnosti na zaštićeno područje za planove i programe gazdovanja šumama za koje nije rađena procjena uticaja na životnu sredinu	Data mišljenja, sugestije Uspostavljena redovna komunikacija	Uprava za šume MPŠV	n/a	kontinuirano
2.	Zajednički izlasci na teren sa Upravom za šume u cilju praćenja stanja šumskih kompleksa	Broj terenskih izlazaka	AUZP Uprava za šume Komisija	500	maj-septembar
Podržati održivo šumarstvo					
Operativni cilj 14: Do 2025. uspostaviti šumski red na najmanje 30% teritorije gazdinskih jedinica					

1.	Utvrđivanje lokacija gdje šumski red nije uspostavljen	Lokacije utvrđene	AUZP Uprava za šume MPŠV	n/a	maj
2.	Obilazak i kontrola šumskih sastojina nakon izvršene sječe	Sistem obilaska i patrola uspostavljen i redovno se sprovodi	AUZP Uprava za šume MPŠV	500	maj-septembar
Dugoročni cilj br. 6					
Podržati razvoj održivog turizma					
Operativni cilj 15: Do 2024. uspostaviti sistem upravljanja posjetiocima					
1.	Nabavka i postavljanje 3 kontrolne kućice i 3 rampe	Kontrolne kućice i rampe postavljene	AUZP Građevinska firma	14.000	avgust
2.	Postavljanje signalizacije (info table, edukativne table)	Info table I edukativne table postavljene	AUZP donatori	3.000	septembar
3.	Postavljanje klupa	Klupe postavljene	AUZP donatori	1.300	avgust
Podržati razvoj održivog turizma					
Operativni cilj 16: Do 2025. uspostaviti najmanje tri turistička proizvoda u Parku					
1.	Izvršiti analizu turističkog tržišta	Analiza sprovedena	AUZP TOP donator	800	mart
2.	Uspostaviti saradnju sa turističkim agencijama	Saradnja uspostavljena	Turističke agencije	n/a	kontinuirano
Dugoročni cilj br. 7					
Podstaknuti ruralni razvoj					
Operativni cilj 17: Unaprijediti kapacitete lokalnih zajednica za unapređenje ruralnog razvoja					
1.	Izvršiti procjenu potreba lokalne zajednice za unapređenje ruralnog razvoja	Edukativni program osmišljen	MPŠV Sektretarijat za preduzetništvo TOP donatori	n/a	april
Podstaknuti ruralni razvoj					
Operativni cilj 18: Do 2025. unaprijediti putnu i telekomunikacionu infrastrukturu					
1.	Uspostaviti saradnju sa Putevima doo vezano za sistem redovnog održavanja puteva	Sardnja uspostavljena	AUZP Putevi doo	n/a	kontinuirano
2.	Održavanje pješačkih staza unutar Parka	Pješačke staze sređene	AUZP Rendžeri Rendžeri parka prirode Komovi u opštini Andijevica	n/a	kontinuirano

3.	Uspostavljanje redovnih sastanaka sa lokalnim zajednicama o upravljanju parkom i pitanjima ruralnog razvoja	Održani sastanci	AUZP Lokalno stanovništvo	n/a	kontinuirano
LOGISTIKA					
Dugoročni cilj br.8					
Unaprijediti administrativne kapacitete					
Operativni cilj 19: Do 2023. Park ima usvojena relevantna akta i administrativne procedure					
1.	Pripremiti administrativne procedure i pravilnike Agencije	Procedure i pravilnici pripremljeni i usvijeni	AUZP	n/a	kontinuirano
Dugoročni cilj br. 9					
Uspostaviti saradnju sa akterima					
Operativni cilj 20: Park ima uspostavljene mehanizme saradnje sa lokalnim zajednicama i drugim					
	Formirati radno tijelo sa opštinama Andrijevića i Kolašin		AUZP Park prirode Komovi-Andrijevića Sekretarijat za životnu sredinu opština Kolašin	300	kontinuirano
1.	Održavati redovne sastanke	Radno tijelo formirano Sastanci održani			
Dugoročni cilj br.10					
Unaprijediti ljudske kapacitete Parka					
Operativni cilj 21: Do 2024. Park sprovodi plan internog usavršavanja kadrova					
1.	Pripremiti program edukacija rendžera	Program edukacije	AUZP UDG	Kroz program obrazovanja za osposobljavanje za zanimanje nadzornika u zaštićenim područjima	mart
2.	Organizovati obuku za rendžere	Obuka za rendžere organizovana	AUZP eksperti	1.500	april
3.	Izraditi vodič o prepoznavanju biljnih i životinjskih vrsta u Parku za rendžere	Vodič izrađen	AUZP	300	april
Dugoročni cilj br.11					
Unaprijediti tehničke kapacitete Parka					
Operativni cilj 22: Do 2024. Park posjeduje tehničku opremu za rad, monitoring, nadzor na terenu					
1.	Nabavka opreme- dron, kamere, fotoaparati, radio veza, mobilni telefoni, motorne sanke	Oprema nabavljena	AUZP donatori	15.000	oktobar
Unaprijediti tehničke kapacitete Parka					
Operativni cilj 23: Do 2024. Park ima opremljen objekat za boravak Službe zaštite unutar Parka					
1.	Izvršiti analizu postojećih objekata u opštinskom ili	Analiza postojećih	AUZP Uprava za	n/a	mart

	državnom vlasništvu koji bi bili adekvatni za potrebe Službe zaštite	objekata u opštinskom ili državnom vlasništvu pripremljena	nekretnine GG		
Dugoročan cilj br.12					
Unaprijediti finansijsku održivost Parka					
Operativni cilj 24: Do 2025. Park ima uspostavljena najmanje tri mehanizma finansiranja					
1.	Pripremiti analizu finansijskih mehanizama	Finansijska analiza pripremljena	AUZP	800	mart-maj
Unaprijediti finansijsku održivost Parka					
Operativni cilj 25: Park godišnje ima najmanje jedan novi projekat finansiran kroz projektne grant šeme					
1.	Organizovati obuke za zaposlene	Obuke sprovedene	AUZP	n/a	Po potrebi
2.	Nastaviti komunikaciju sa potencijalnim donatorima (UN agencije, EU, ambasade, razvojne agencije, međunarodne nevladine organizacije, fondacije)	Komunikacija uspostavljena	UN agencije, EU, ambasade, razvojne agencije, međunarodne nevladine organizacije, fondacije)	n/a	kontinuirano
3	Pripremati najmanje jednu aplikaciju godišnje za grant pozive	Aplikacija pripremljena	AUZP	n/a	U skladu sa terminima za objavu javnih poziva
Dugoročni cilj br.13					
Edukovati i podizati svijest aktera					
Operativni cilj 26: Do 2025. Park sprovodi strateški plan komunikacije					
1.	Pripremiti plan komunikacije	Plan komunikacije pripremljen	AUZP	500	februar
2.	Unaprijediti i održavati websajt i otvoriti profile na društvenim mrežma	Otvoreni profile na FB, Instagram	AUZP CIS	500	februar
3.	Komunikacija sa medijima (TV i štampani mediji)	Broj pojavljivanja u medijima	AUZP mediji	n/a	kontinuirano
4.	Pripremiti info letak o Parku	Info letak pripremljen	AUZP	300	april
Edukovati i podizati svijest aktera					
Operativni cilj 27: Do 2024. Park ima uspostavljen sistem edukacije lokalnog stanovništva					
1.	Izvršiti procjenu edukativnih potreba lokalnog stanovništva u oblasti životne sredine i zaštite prirode	Procjena izvršena	AUZP	n/a	oktobar
Edukovati i podizati svijest aktera					
Operativni cilj 28: Do 2024.Park ima uspostavljen Program edukacije za škole na teritoriji Glavnog grada					
1.	Pripremiti edukativni	Edukativni	AUZP	1.000	mart

	program "Škola u prirodi"	program pripremljen	donatori		
2.	U saradnji sa dječjim odmaralištem na Veruši organizovati edukativnu radionicu	Unaprijeđen stepen znanja učenika o potrebi zaštite prirode	Dječji savez Odmaralište Veruša AUZP	500	jun-jul
Edukovati i podizati svijest aktera					
Operativni cilj 29: Do 2024. Park ima uspostavljen program edukacije ključnih institucionalnih aktera					
1.	Izvršiti analizu edukativnih potreba iz domena zaštite prirode za ključne institucije(Uprava za šume, MUP, sudstvo, tužilaštvo)	Analiza izvršena	AUZP donatori	n/a	oktobar
Edukovati i podizati svijest aktera					
Operativni cilj 30: Do 2023. Park ima uspostavljen volonterski program					
1.	Osmisliti volonterski program u Parku	Osmišljen volonterski program Broj volentera u Parku	AUZP rendžeri donatori	1.000	mart-april
2.	Promocija programa organizovanje akcija uz učešće volentera	Akcije sprovedene	AUZP rendžeri donatori	500	maj

VII IZVORI FINANSIRANJA

Za realizaciju Programa upravljanja zaštićenim područjem Park prirode Komovi za 2023. godinu potrebno je obezbijediti namjenska sredstva za:

1. Čuvanje i unapređenje zaštićenog područja (obilazak terena, oprema za rendžersku službu, administrativni poslovi, obuka rendžerske službe, materijalni troškovi, zarada za zaposlene)
2. Obilježavanje zaštićenog područja (troškovi izrade i postavljanje novih tabli, održavanje, postavljanje mobilijara)
3. Prikazivanje zaštićenog područja (troškovi izrade brošura i info panoa)
4. Praćenje stanja zaštićenog područja (izrada stručnih studija, naučno istraživački rad)
5. Administrativni troškovi

Budžetom Glavnog grada za 2023. godinu, opredijeljena su sredstva u iznosu od 180.000,00 eura za obavljanje aktivnosti na zaštiti i unaprjeđenju parkova prirode na teritoriji Glavnog grada. Iznos od 30.000,00 eura opredijeljen je za nabavku potrebne

opreme i izradu neophodnih stručnih studija za Park prirode Komovi, dok će ostale aktivnosti se finansirati iz eksternih izvora, donacija i odobrenih projekata.

DIREKTOR
Dragutin Đeković